

# حقوق و قوانین روستایی در ایران

مؤلف:

سیا، عارف موسوی

۱۳۹۴

|                     |   |                                                 |
|---------------------|---|-------------------------------------------------|
| سرشناسه             | : | موسوی، سید عارف، ۱۳۵۶.                          |
| عنوان قراردادی      | : | ایران، قوانین و احکام.                          |
| عنوان و نام پدیدآور | : | حقوق و قوانین روستایی در ایران، سید عارف موسوی. |
| مشخصات نشر          | : | تهران، اشتیاق نور، ۱۳۹۳.                        |
| مشخصات ظاهری        | : | ۱۲۳ ص. ۲۹×۲۲ س م.                               |
| شابک                | : | ۹۷۸-۶۰۰-۳۶۵-۰۰۵-۳                               |
| وضعیت فهرست نویسی   | : | فیا                                             |
| یادداشت             | : | کتابنامه                                        |
| موضوع               | : | کاربری زمین های روستایی، قوانین و مقررات، ایران |
| موضوع               | : | عنوان روستایی، قوانین و مقررات، ایران           |
| موضوع               | : | روستاها، قوانین و مقررات، ایران                 |
| رده بندی کنگره      | : | KMH ۳۰۰/۳۰۱/۱۰۳                                 |
| رده بندی دیویی      | : | ۳۴۵/۵۰۳                                         |
| شماره کتابشناسی ملی | : | ۵۵۱۵۸                                           |

## حقوق و قوانین روستایی در ایران

ناشر: اشتیاق نو

مؤلف: سید عارف موسوی

ویراستار: الناز رزندی

نوبت چاپ: اول تاریخ چاپ: ۱۳۹۴

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه قیمت: ۸۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۶۵-۰۰۵-۳

تلفن پخش: ۰۲۱-۴۴۲۴۴۰۳۱

## فهرست مطالب

|    |                                                             |
|----|-------------------------------------------------------------|
| ۸  | مقدمه مولف .....                                            |
| ۱۱ | فصل اول: مفاهیم حقوق و قوانین روستایی .....                 |
| ۱۲ | مقدمه .....                                                 |
| ۱۲ | اهمیت و ضرورت توجه به قوانین و مقررات روستایی .....         |
| ۱۴ | منابع قانونی مقررات روستایی .....                           |
| ۱۵ | بررسی قوانین و مقررات روستایی نظام حقوقی پس از انقلاب ..... |
| ۱۶ | بررسی نظام حقوقی تحولات جاری و نقش دولت در روستا .....      |
| ۲۵ | دولت محلی و حقوق روستا .....                                |
| ۲۹ | فصل دوم: سیر تحولات حقوق روستایی در ایران .....             |
| ۳۰ | مقدمه .....                                                 |
| ۳۱ | الف: حقوق و قوانین روستایی تا قبل از مشروطیت .....          |
| ۳۱ | حقوق و قوانین روستایی قبل از اسلام .....                    |
| ۳۱ | ۱- قوانین و مقررات روستایی در دوره ایلامیها .....           |
| ۳۲ | ۲- قوانین و مقررات روستایی در دوره مادها .....              |
| ۳۲ | ۳- قوانین و مقررات روستایی در دوره هخامنشیان .....          |
| ۳۳ | ۴- قوانین و مقررات روستایی در دوره اشکانیان .....           |
| ۳۴ | ۵- قوانین و مقررات روستایی در دوره ساسانیان .....           |
| ۳۵ | حقوق و قوانین روستایی در دوره اسلامی .....                  |
| ۳۶ | ۱- سلجوقیان .....                                           |
| ۳۷ | ۲- صفویان .....                                             |
| ۳۸ | ۳- قاجاریه .....                                            |
| ۴۱ | ب: حقوق و قوانین روستایی از مشروطیت تا اصلاحات ارضی .....   |
| ۴۱ | قانون انجمن‌های ایالتی و ولایتی .....                       |
| ۴۲ | قانون کذخدایی .....                                         |
| ۴۵ | قانون عمران روستایی .....                                   |

|    |                                                                                            |
|----|--------------------------------------------------------------------------------------------|
| ۴۶ | قانون تقسیمات کشوری (۱۳۱۶).....                                                            |
| ۴۶ | قانون صندوق های تعاون روستایی.....                                                         |
| ۴۷ | قانون بنگاه عمرانی کشور.....                                                               |
| ۴۸ | قانون ازدیاد سهم کشاورزان.....                                                             |
| ۴۸ | قانون الغاء عوارض در دهات.....                                                             |
| ۴۸ | قانون اصلاح امور اجتماعی و عمران دهات.....                                                 |
| ۵۰ | قانون تشکیل شوراهای کشاورزی.....                                                           |
| ۵۱ | ج: حقوق قوانین روستایی از اصلاحات ارضی تا انقلاب اسلامی.....                               |
| ۵۳ | اصلاحات ارضی.....                                                                          |
| ۵۹ | لایحه قانون تشکیل شوراهای عمران دهات.....                                                  |
| ۶۴ | قانون تشکیل انجمن ده دهستانی.....                                                          |
| ۶۷ | قانون تشکیل خانه اصفاف.....                                                                |
| ۶۷ | خانه فرهنگ روستایی.....                                                                    |
| ۶۸ | د: حقوق و قوانین روستایی پس از انقلاب.....                                                 |
| ۶۸ | لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی نحوه اجرای و احیاء اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران      |
|    | آیین نامه اجرایی لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی بذراری و احیاء اراضی در حکومت جمهوری      |
| ۷۲ | اسلامی ایران.....                                                                          |
|    | ضوابط واگذاری اراضی موضوع ماده ۳۱ آیین نامه اجرایی لایحه اصلاح قانون واگذاری و احیاء       |
| ۷۴ | اراضی.....                                                                                 |
|    | ضوابط واگذاری اراضی موضوع ماده ۳۲ آیین نامه اجرایی لایحه اصلاحی قانون بذراری و احیاء اراضی |
| ۷۵ | .....                                                                                      |
| ۷۱ | نقش هیأت های هفت نفره در اصلاحات ارضی.....                                                 |
| ۷۸ | قانون مجمع تشخیص مصلحت نظام در مورد اصلاحات ارضی.....                                      |
| ۷۹ | قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشوری (۱۳۶۱).....                                             |
| ۸۱ | مراکز خدمات کشاورزی.....                                                                   |
| ۸۲ | دهدار و دهداری ها.....                                                                     |
| ۸۳ | طرح خانه همیار روستا.....                                                                  |

|     |                                                                                             |
|-----|---------------------------------------------------------------------------------------------|
| ۸۶  | شورای عمران و طرح تشکیل دفتر عمران روستا.....                                               |
| ۸۷  | فصل سوم: قوانین و مقررات روستایی و برنامه های توسعه.....                                    |
| ۸۸  | مقدمه.....                                                                                  |
| ۸۸  | قانون اساسی.....                                                                            |
| ۹۰  | سند چشم انداز توسعه.....                                                                    |
| ۹۱  | چشم انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی.....                                    |
| ۹۳  | طرح آمایش سرزمین.....                                                                       |
| ۹۵  | قوانین برنامه های عمران و توسعه روستایی در کشور.....                                        |
|     | الف: قوانین برنامه های توسعه روستایی از سال ۱۳۲۷ تا قبل از پیروزی انقلاب اسلامی (۱۳۵۶-۱۳۲۷) |
| ۹۵  | .....                                                                                       |
| ۹۶  | ۱- قانون برنامه عمرانی ف ساله اول (۱۳۳۴ - ۱۳۲۷).....                                        |
| ۹۶  | ۲- قانون برنامه عمرانی هفت ساله دوم (۱۳۴۱-۱۳۳۴).....                                        |
| ۹۷  | ۳- قانون برنامه عمرانی پنج ساله سوم (۱۳۴۶-۱۳۴۱).....                                        |
| ۹۸  | ۴- قانون برنامه عمرانی پنج ساله چهارم (۱۳۵۱-۱۳۴۷).....                                      |
| ۹۹  | ۵- قانون برنامه عمرانی پنج ساله پنجم (۱۳۵۶-۱۳۵۱).....                                       |
| ۱۰۰ | ۶- قانون برنامه عمرانی پنج ساله ششم (۱۳۶۱-۱۳۵۷).....                                        |
| ۱۰۲ | ب: قوانین برنامه های توسعه روستایی پس از پیروزی انقلاب اسلامی.....                          |
| ۱۰۲ | ۱- قانون برنامه اول توسعه (۱۳۶۲-۱۳۶۶).....                                                  |
| ۱۰۲ | ۲- قانون برنامه دوم توسعه (۱۳۷۴-۱۳۷۸).....                                                  |
| ۱۰۲ | ۳- قانون برنامه سوم توسعه (۱۳۸۲-۱۳۷۸).....                                                  |
| ۱۰۳ | ۴- قانون برنامه چهارم توسعه (۱۳۸۸-۱۳۸۴).....                                                |
| ۱۰۴ | ۵- قانون برنامه پنجم توسعه (۱۳۹۴-۱۳۹۰).....                                                 |
| ۱۰۴ | ماده ۱۹۴ قانون برنامه پنجم توسعه کشور.....                                                  |
| ۱۱۰ | آیین نامه اجرایی ماده ۱۹۴ قانون برنامه پنجم توسعه.....                                      |
| ۱۲۱ | منابع.....                                                                                  |

## مقدمه مولف

بررسی روند تاریخی جوامع انسانی برای ادامه حیات و روابط اجتماعی سالم و ایجاد نظم اجتماعی و رعایت حقوق و برقراری مناسبات اجتماعی در جنبه‌های مختلف زندگی حکایت از آن دارد که همواره جوامع بشری در طول تاریخ بی‌نیاز از قوانین و مقررات نبوده است. روشن است که ضرورت قوانین و مقررات با پیشرفت علم و دانش بشری و افزایش جمعیت و پیچیدگی روابط انسانی بیش از پیش اهمیت یافته است تا دولت‌ها و سازمانها و نهادهای اجتماعی بهتر بتوانند مأموریت‌ها و وظایف خود را به نحو مطلوب و کامل در اداره‌ی امور جامعه و بهبود وضع زندگی مردم انجام دهند. این قوانین و مقررات نقش مهم و اساسی در ساماندهی زندگی اقشار مختلف جوامع انسانی به عهده دارد.

امروزه حجم وسیعی از قوانین و مقررات مربوط به روستا وجود دارد که در بسیاری از موارد، مجریان را در تشخیص ناسخ یا نسخ بودن آنها دچار ابهام ساخته و در نتیجه موجب تشتت و تطور در شیوه اجرای قوانین و مقررات و سمیل، خردها، زیادی به جامعه روستایی می‌گردد.

بر این اساس با توجه به گسترش موضوعات، قوانین و مقررات روستایی، این قوانین در بخشهای متنوعی از جمله، دستورالعمل‌ها، تصدیق‌نامه‌ها، آیین‌نامه‌ها، اساسنامه‌ها، شیوه‌نامه‌ها و... برای ایجاد آگاهی نسبت به آخرین قوانین و مصوبات مربوطه، امکان اصلاح قوانین و مصوبات معیوب، شناسایی قوانین معتبر، حذف قوانین فاقد اعتبار و نیز جلوگیری از متروک شدن قوانین به صورت ۹ جلد مجزا با فصول زیر تهیه و تدوین گردیده است:

**جلد اول: حقوق و قوانین روستایی در ایران** شامل سه فصل: ۱- مفاهیم حقوق و قوانین روستایی ۲- سیر تحولات حقوق و قوانین روستایی در ایران ۳- زمین، مقدمات روستایی و برنامه‌های توسعه

**جلد دوم: قوانین ساختار و تشکیلات شوراهای اسلامی روستا** دهیاری، ۱- شامل سه فصل: ۱- ساختار و تشکیلات ۲- شوراهای اسلامی روستا ۳- دهیاری‌ها

**جلد سوم: قوانین مالی و معاملاتی شوراهای اسلامی روستا و دهیاری‌ها** شامل سه فصل: ۱- قوانین مالی دهیاری‌ها ۲- قوانین مالی شوراهای روستا ۳- قوانین مالی عمومی مرتبط با امور دهیاری‌ها و شوراهای روستا

**جلد چهارم: قوانین و مقررات اراضی روستایی** شامل دو فصل: ۱- قوانین اراضی زراعی و مسکونی ۲- تفکیک و افراز اراضی روستایی

**جلد پنجم: قوانین و مقررات ساخت و ساز در روستا** شامل دو فصل: ۱- مقررات ملی ساختمان در روستا ۲- نظارت بر ساخت در روستا



**جلد ششم: قوانین و مقررات طرح ها و پروژه های عمران روستایی** شامل دو فصل:  
 ۱- طرح ها و پروژه های دستگاه های اجرایی در نقاط روستایی ۲- طرح های و پروژه های توسعه روستایی در کشور

**جلد هفتم: قوانین و مقررات منابع طبیعی و محیط زیست روستایی** شامل دو فصل: ۱- قوانین و مقررات منابع طبیعی ۲- قوانین محیط زیست و پسماند روستایی  
**جلد هشتم: قوانین و مقررات تعاون و بیمه روستایی** شامل دو فصل: ۱- قوانین تعاون روستایی ۲- قوانین بیمه های روستایی

**جلد نهم: قوانین تکمیلی مرتبط با امور روستایی** شامل پنج فصل: ۱- میراث فرهنگی و گردشگری، روستایی ۲- قوانین و مقررات امور ایمنی و مدیریت بحران ۳- قوانین و مقررات حمل و نقل ۴- قوانین و مقررات آب و آبیاری ۵- قوانین برنامه ریزی

مجموعه حاضر بخشی از آشنایی معرفی قوانین و مقررات روستایی است که در برنامه ریزی و مدیریت روستا حائز اهمیت است و می تواند راهنمای مناسبی برای مدیران و کارشناسان حوزه روستایی بخصوص فرمانداران، بهمداران، دهیاران و شوراهای اسلامی روستا و همچنین پژوهشگران حوزه مطالعات روستایی از جمله دانشجویان مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری مفید واقع گردد. بدون تردید این اثر مانند کلیه آثار دیگر نمی تواند خالی از اشکال باشد. بر همین اساس از اساتید فرزانه، مدیران ارجمند، دهیاران و شوراهای اسلامی بهر نوا و از همه خوانندگان محترم انتظار می رود که با ارائه نظرات ارزشمند و نقد مطالب جهت اصلاح، تعدیل و تفسیر در چاپ های بعدی اینجانب را یاری نمایند.

سید عارف موسوی

بهار ۱۳۹۴

Arefmusavi@gmail.com